

Vrijwilligerswerk - juridische aspecten

Bronnen

- De wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers (geconsolideerde versie met tekstbijwerking tot 21 april 2019)
- www.vrijwilligerswerk.be
- www.vlaanderenvrijwilligt.be
- www.hogeraadvrijwilligers.belgium.be

Opmerking vooraf

Wat in het zwart staat is algemeen voor alle vrijwilligerswerk van toepassing

Wat in het groen staat, betreft specifieke toepassingen voor het Vicariaat of voor de Stichting Vicariaat VLBM.

Vrijwilligers en organisaties die vrijwilligers tewerkstellen vallen onder de Vrijwilligerswet van 3 juli 2005.

Deze wet regelt het vrijwilligerswerk dat verricht wordt:

- *op het Belgisch grondgebied*
- *buiten het Belgisch grondgebied, maar georganiseerd vanuit België, op voorwaarde dat de vrijwilliger zijn hoofdverblijfplaats heeft in België, en onverminderd de bepalingen die van toepassing zijn in het land waar het vrijwilligerswerk wordt verricht.*

De Koning kan bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad bepaalde categorieën van personen van het toepassingsgebied van deze wet uitsluiten.

Wie is vrijwilliger overeenkomstig de Vrijwilligerswet?

Voor de toepassing van deze wet wordt verstaan onder:

1. Vrijwilligerswerk

elke activiteit die: aan alle onderstaande voorwaarden voldoet:

- onbezoldigd en onverplicht wordt verricht
Dus: een stage, gemeenschapsdienst, alternatieve sanctie... is daarom wettelijk gezien geen vrijwilligerswerk.
Onbezoldigd betekent niet dat de vrijwilliger geen onkostenvergoeding kan ontvangen. Een vrijwilliger kan namelijk onder strikte voorwaarden een onkostenvergoeding krijgen
- verricht wordt ten behoeve van één of meer personen, andere dan degene die de activiteit verricht, van een groep of organisatie of van de samenleving als geheel;
- ingericht wordt door een organisatie anders dan het familie- of privé-verband van degene die de activiteit verricht;
- niet door dezelfde persoon en voor dezelfde organisatie wordt verricht in het kader van een arbeidsovereenkomst, een dienstencontract of een statutaire aanstelling;

2. Vrijwilliger

elke natuurlijke persoon die een in 1 hierboven bedoelde activiteit verricht;

3. Organisatie

elke feitelijke vereniging of private of publieke rechtspersoon zonder winstoogmerk die werkt met vrijwilligers

Onder feitelijke vereniging wordt verstaan: elke vereniging zonder rechtspersoonlijkheid van twee of meer personen die in onderling overleg een activiteit organiseren met het oog op de verwezenlijking van een onbaatzuchtige doelstelling, met uitsluiting van enige winstverdeling onder haar leden en bestuurders, en die een rechtstreekse controle uitoefenen op de werking van de vereniging.

Wie beschouwt het Vicariaat VLBM als vrijwilliger?

Op dit ogenblik

Het Vicariaat VLBM beschouwt als vrijwilliger degenen die, naast de wettelijke voorwaarden, aan volgende voorwaarde voldoet:

- op regelmatige of onregelmatige basis vrijwilligerswerk doen binnen de pastoraal, of het tijdelijke als ondersteuning van de pastoraal
Hieronder vallen ook ook degenen die een paar keer per jaar flyers rond dragen in de gemeente of een paar keer helpt bij een restaurantdag.
Wij beschouwen *niet* als vrijwilliger: iemand die een beeld draagt in een processie, iemand die meegaat in een fakkeltocht voor de vrede... Hiervoor moet de afdeling of de kerkfabriek een specifieke evenementverzekering afsluiten.
- zijn/haar naam, adres en rijksregisternummer moeten zijn doorgegeven aan de afdelingsafgevaardigde die die gegevens op zijn/haar beurt bezorgt aan de econoom van de regio zodat die de persoon op de interne vrijwilligerslijst van het Vicariaat kan doen opnemen

Vanaf 2025

Bijkomende voorwaarde: er is een vrijwilligersovereenkomst afgesloten tussen het Vicariaat VLBM of de Stichting Vicariaat VLBM enerzijds en de vrijwilliger anderzijds

Dit alles is belangrijk met het oog op goede afspraken, en duidelijkheid over de juridische aspecten en consequenties, maar vooral ook opdat wij en de vrijwilligers dan meer zekerheid hebben m.b.t. hun verzekering.

Wie mag vrijwilligerswerk doen?

Leeftijdsgrens

- minstens 15 jaar
- de eerste 2 studie jaren van het secundair onderwijs achter de rug hebben; zo niet, minstens 16 jaar

Nationaliteit

Iedereen uit de Europese Unie of mensen met een geldige verblijfsvergunning en bepaalde asielzoekers mag vrijwilligerswerk doen.

Wat met mensen die uitkeringen krijgen?

De vrijwilliger vraagt de toestemming om vrijwilligerswerk te doen aan de RVA, de dossierbeheerder van het OCMW of de adviserend geneesheer van de mutualiteit:

- in geval van een RVA-uitkering
De vrijwilliger vult formulier C45B in, dat hij vindt op de website van de RVA.
Hij geeft dit aan zijn vakbond of de hulpkas.
De organisatie moet het formulier C45B ook afstempelen.
De vrijwilliger mag meteen na de melding starten als vrijwilliger. De RVA heeft 12 dagen de tijd om op de melding te reageren. Als de vrijwilliger niets hoort of de goedkeuring krijgt, mag hij gewoon verder doen. De RVA kan het vrijwilligerswerk ook weigeren of beperken. Dan moet de vrijwilliger meteen stoppen ofwel moeten de taken aangepast worden.
Tip! Mogelijk heeft de organisatie een algemene toelating van de RVA. De vrijwilliger moet dan zelf geen melding meer doen. De vrijwilliger vraagt dit best eens na in de organisatie.

- In geval van een leefloon van het OCMW
De vrijwilliger moet zijn dossierbeheerder bij het OCMW op de hoogte brengen. Die moet akkoord zijn met de vrijwillige inzet. Als de vrijwilliger dit niet doet, loopt hij het risico (een deel van) zijn uitkering te verliezen. Als hij de regels volgt, moet hij niets vrezen. Tip voor de vrijwilliger: vraag aan de organisatie een bewijs op te maken voor de dossierbeheerder, dat je je als vrijwilliger zal inzetten.
- In geval van een uitkering van de mutualiteit
De adviserend geneesheer van de mutualiteit moet akkoord zijn. Deze geneesheer zal kijken of het vrijwilligerswerk de gezondheid niet (verder) in gevaar brengt. Het vrijwilligerswerk mag pas starten na de toelating van de adviserend geneesheer. Een gewoon briefje van de huisdokter is niet genoeg!

Verzekeringen

Verplichte verzekeringen

De organisatie moet een verzekering burgerlijke aansprakelijkheid afsluiten voor de eventuele schade die de vrijwilliger veroorzaakt;

Vrijwillige verzekeringen

De organisatie kan nog andere verzekeringen afsluiten, maar is dat niet verplicht.

Autoverzekering

Het kan zijn dat de vrijwilliger met zijn/haar eigen auto rondrijdt. De organisatie is niet verplicht om een autoverzekering af te sluiten voor de vrijwilliger. De vrijwilliger moet desgevallend zelf een autoverzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid afsluiten.

Bij het berokkenen van schade aan een ander, komt de autoverzekering van de vrijwilliger tussen.

Verzekering van eigen materiaal van de vrijwilliger

Een organisatie is niet verplicht om de vrijwilliger te vergoeden indien zijn/haar eigen materiaal stuk gaat tijdens het vrijwilligerswerk.

Verzekeringen die de Stichting Vicariaat VLBM heeft afgesloten voor zijn vrijwilligers

- burgerlijke aansprakelijkheid t.o.v. derden (polis nr.03/99.618.767/000; makelaar IC, maatschappij AXA)
- ongevallen bij vrijwilligerswerk (polis nr. 03/99.131.048/001; makelaar IC, maatschappij AG)

De polissen kunnen steeds opgevraagd worden bij werner.van.laer@vlbm.be

Aansprakelijkheid van de vrijwilliger en de organisatie

Principe

In principe is de vrijwilliger niet burgerlijk aansprakelijk voor de schade die hij veroorzaakt bij het verrichten van vrijwilligerswerk.

Als een vrijwilliger een fout maakt waarbij iemand anders schade heeft, is de organisatie daar in principe aansprakelijk voor én verplicht verzekerd (cf. infra).

Let op: in sommige organisaties (feitelijke verenigingen zonder betaald personeel, en die niet afhangen van een koepel) is de vrijwilliger echter niet immuun en niet noodzakelijk verzekerd, en valt hij terug op zijn eigen familiale polis. Vandaar dat het heel belangrijk is dat de organisatie de vrijwilliger informeert over de verzekeringen die zijn afgesloten (cf. infra).

Uitzonderingen

In sommige gevallen kan het zijn dat de vrijwilliger toch zelf de schade moet terugbetalen:

- hij maakt telkens dezelfde fout, ook al werd hij daar al vaker op gewezen (bijvoorbeeld: materiaal laten rondslingeren);
- de vrijwilliger maakt een zware fout (bijvoorbeeld: hij is dronken tijdens zijn vrijwilligerswerk en veroorzaakt daardoor schade);
- de vrijwilliger pleegt bedrog of maakt met opzet een fout (bijvoorbeeld: hij steelt iets).

Als er discussie ontstaat over wie de schade moet betalen, is het de rechter die beslist.

Informatieplicht

De Vrijwilligerswet legt een informatieplicht op aan de organisatie die met vrijwilligers werkt.

Voordat de vrijwilliger start moet de organisatie hem minstens volgende informatie bezorgen:

- de onbaatzuchtige doelstelling en het juridisch statuut van de organisatie; als de organisatie een feitelijke vereniging (FV) is, dan moet ook de identiteit van de verantwoordelijke(n) van de vereniging worden meegedeeld;
- de verzekering(en) die ten behoeve van de vrijwilliger werd(en) afgesloten:
 - minstens een verzekering burgerlijke aansprakelijkheid voor de eventuele schade die de vrijwilliger veroorzaakt;
 - de eventuele dekking, door middel van een verzekeringscontract, van andere aan het vrijwilligerswerk verbonden risico's en, in voorkomend geval, van welke risico's;
- het beleid m.b.t. onkostenvergoedingen: worden er al dan niet onkostenvergoedingen betaald, en zo ja, gaat het om forfaitaire of reële onkostenvergoedingen en in welke gevallen wordt een vergoeding betaald;
- de geheimhoudingsplicht waaraan de vrijwilliger moet voldoen (cf. artikel 458 Strafwetboek).

Deze zaken moeten meegedeeld worden aan de vrijwilliger, maar de manier waarop het gebeurt is niet bepaald in de wet. Een schriftelijke overeenkomst is dus niet verplicht volgens de vrijwilligerswet. Dit betekent dat de organisatie zelf mag kiezen of ze schriftelijk of mondeling de informatieplicht naleeft. Het spreekt voor zich dat een mondelinge mededeling heel moeilijk bewezen zal kunnen worden. Een schriftelijke vrijwilligersovereenkomst daarentegen zorgt voor meer zekerheid voor beide partijen.

Wat voorziet de Stichting Vicariaat VLBM op dit vlak?

Vrijwilligers kunnen de info vinden op www.vlbm.be

Attesten

Wat mag?

Sommige organisaties vragen extra bewijsstukken alvorens ze vrijwilligers toelaten. Dat mag. De organisatie mag je vragen bepaalde documenten voor te leggen, zoals je rijbewijs of een uittreksel uit het strafregister Model 2. Dit laatste is trouwens verplicht voor vrijwilligerswerk met minderjarige kinderen (b.v. in kinderdagverblijven, jeugdorganisaties en andere jeugdwerking, catechese...)

Wat mag niet?

- Een organisatie mag vrijwilligers niet discrimineren (opgelet: een vrijwilliger niet toelaten tot het vrijwilligerswerk omwille van gemotiveerde redenen betekent niet per definitie discriminatie)
- Een vrijwilliger screenen zonder zijn medeweten.

Welke attesten vraagt het Vicariaat VLBM en de Stichting Vicariaat VLBM?

We vragen een blanco uittreksel uit het strafregister voor het werken met minderjarigen (= model 2).

Vrijwilligersvergoedingen

Je kan de kosten van je vrijwilligers vergoeden. De kostenvergoeding compenseert gemaakte kosten. Het is dus geen vergoeding voor geleverde prestaties, geen inkomen dus. Betaalde vrijwilligers bestaan niet. Vermits een kostenvergoeding geen vergoeding is voor prestaties, geen beloning, kan en mag je dus geen kostenvergoedingen per uur geven. Je riskeert dat de fiscus het niet aanvaardt of dat je de maximumbedragen snel overschrijdt.

Er zijn een paar systemen om de kosten van vrijwilligers te vergoeden:

- de reële kostenvergoeding;
- de gewone forfaitaire kostenvergoeding, eventueel aangevuld met een beperkte kilometervergoeding (maximum 2000 km per jaar);
- de verhoogde forfaitaire kostenvergoeding, eventueel aangevuld met een kilometervergoeding;
- occasionele geschenken.

De reële kostenvergoeding

Hier betaal je de reël gemaakte kosten terug aan de hand van bewijsstukken. Dat kunnen kasticketjes zijn, facturen of kostennota's voor gereden kilometers. De reële kostenvergoeding heeft geen bovengrens; maar je moet natuurlijk niet overdrijven.

De kilometervergoeding

Dit is een specifiek geval van reële kostenvergoeding.

Elke organisatie bepaalt zelf welke kilometers ze aan wie terugbetaalt, tegen welk tarief. Er zijn wel wettelijk bepaalde maximumbedragen. Als de vergoeding berekend wordt op basis van de afgelegde kilometers, is dit een reële kostenvergoeding. De vrijwilliger moet ritten met de wagen en fiets steeds bewijzen aan de hand van kostennota's waarop hij de datum van de rit vermeldt, de plaats van bestemming en de reden van de verplaatsing.

De actueel geldende maximumbedragen:

- *Wagen, moto, bromfiets:* maximum kilometervergoeding van 0,4297 € per kilometer (op 1/9/2024 - dit bedrag dient steeds aangepast te worden aan de officiële vergoedingen, bepaald door de overheid).
- Vroeger paste de overheid deze vergoeding 1 keer per jaar aan, op 1 juli. Sinds oktober 2022 past de overheid ze elk kwartaal aan, als gevolg van de sterk gestegen energiekosten.
- *Fiets:* de fietsvergoeding is fiscaal vrijgesteld tot maximum € 0,35 per kilometer in 2024.
- *Openbaar vervoer:* aan de hand van het vervoerbewijs kan de organisatie het hele bedrag terugbetalen.
- *Te voet:* hier kan je geen vergoeding voor geven.

De gewone forfaitaire vergoedingen

De gewone forfaitaire kostenvergoeding kan je geven zonder dat er bewijsstukken tegenover staan. Je moet wel rekening houden met maximumbedragen per dag én per jaar. Deze maxima worden jaarlijks geïndexeerd. Je kan natuurlijk ook een lager bedrag afspreken met je vrijwilligers.

Bedragen gewone kostenvergoeding

In 2024 bedraagt de kostenvergoeding:

- maximum 41,48 € per dag,
én
- maximum 1.659,22 € per jaar.

Let op: als een vrijwilliger de maxima van de forfaitaire kostenvergoeding overschrijdt, worden ALLE inkomsten uit het vrijwilligerswerk belastbaar. Hij moet dan het volledige bedrag opnemen in zijn belastingaangifte. Als hij voor dat bedrag kan bewijzen dat het gaat om de terugbetaling van eigen kosten die hij aan de vereniging voorgesloten heeft, zijn de kostenvergoedingen toch niet belastbaar. Als hij maar voor een gedeelte van het bedrag de bewijzen kan leveren, zal dat deel niet belastbaar zijn. De rest van het bedrag blijft wel belastbaar, ook als het opnieuw onder de grensbedragen blijft.

De verhoogde forfaitaire vergoedingen

Bepaalde vrijwilligers kunnen een verhoogde forfaitaire vergoeding krijgen, geregeld door het KB van 20 december 2018 tot verhoging van het jaarlijks kostenplafond, zoals bepaald in artikel 10, eerste lid van de wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van de vrijwilligers, voor bepaalde categorieën van vrijwilligers. Deze regeling is van kracht sinds 1 januari 2019.

Voor wie?

De regeling geeft de mogelijkheid aan bepaalde groepen vrijwilligers op jaarbasis een hoger bedrag binnen de forfaitaire kostenvergoeding voor vrijwilligers te ontvangen, namelijk:

- vrijwilligers in de sportsector: sporttrainer, sportlesgever, sportcoach, jeugdsportcoördinator, sportscheidsrechter, jurylid, steward, terreinverzorger-materiaalmeester, seingever bij sportwedstrijden;
- de vrijwillige nachtoppas, te weten het inslapen, evenals de dag-oppas bij hulpbehoevende personen;
- vrijwilligers in het niet-dringend liggend ziekenvervoer

Gegeven de aard van de activiteiten, zullen deze verhoogde forfaitaire vergoedingen slechts uitzonderlijk van toepassing zijn voor kerkfabrieken, het Vicariaat VLBM en de Stichting Vicariaat VLBM. Voorbeeld zou een diaconaal project van nachtoppas bij zieken kunnen zijn.

Beperkingen:

- Je mag de vergoeding niet combineren met een activiteit die valt onder het Verenigingswerk (in dezelfde organisatie of voor dezelfde activiteit)
- De regeling voor een verhoogde forfaitaire kostenvergoeding geldt niet voor mensen die een uitkering ontvangen (RVA, OCMW,...) in de sportsector. De uitkeringsgerechtigde vrijwilliger die een vervangingsinkomen geniet moet zich houden aan de algemene regeling vrijwilligerswerk. Hij komt wel in aanmerking voor de gewone forfaitaire vergoeding.

Bedragen verhoogde kostenvergoeding

In 2024 bedraagt de kostenvergoeding:

- maximum 36,84 € per dag (zelfde als de gewone),
- én een maximum van 3.047,43 € per jaar.

Dit bedrag kan je betalen zonder dat er bewijsstukken tegenover staan. De maxima worden jaarlijks geïndexeerd. Je kan natuurlijk ook een lager bedrag afspreken met je vrijwilligers.

Occasionele geschenken

Occasionele geschenken voor vrijwilligers zullen niet verrekend worden in de maximumbedragen voor forfaitaire kostenvergoedingen. Het gaat b.v. om eervolle onderscheidingen, kerstgeschenken... Hiervoor zijn er ook maximumbedragen, b.v. 40,00 € voor een kerstgeschenk, 120,00 € voor een onderscheiding.

Kostenvergoedingen en uitkeringen van RVA, OCMW, mutualiteit

In principe kan een vrijwilliger nooit iets van zijn uitkering verliezen als hij een kostenvergoeding ontvangt en in orde is met de hierboven beschreven regels onder “Wie mag vrijwilligerswerk doen?”

- De vrijwilliger gaat nooit over de maximumbedragen voor een forfaitaire kostenvergoeding, ook niet als hij in meerdere organisaties vrijwilligt.
- De vrijwilliger combineert de reële en de vaste kostenvergoeding niet (behalve tot 2000 km verplaatsingsvergoeding).
- De vrijwilliger levert een bewijs van zijn kosten aan de organisatie, als hij enkel de echt gemaakte kosten terugkrijgt.

Als de vrijwilliger de regels niet volgt, kan het zijn dat hij toch (een stuk van) zijn uitkering verliest.

Wat doet het Vicariaat VLBM en de Stichting Vicariaat VLBM op dit vlak?

Het Vicariaat VLBM en de Stichting VLBM betaalt alleen nog reële kostenvergoedingen en vrijwilligersfeesten.

GDPR

Dit is niet alleen voor de vrijwilligers van toepassing, maar ook voor werknemers, leveranciers...., namelijk voor alle stakeholders: het Vicariaat VLBM en de Stichting Vicariaat VLBM moet voldoen aan de GDPR-wetgeving. Hiervoor moet een privacybeleid worden uitgewerkt en voor alle activiteiten moeten registers worden opgesteld.

Wat voorziet de Stichting Vicariaat VLBM op dit vlak?

Het Vicariaat en de Stichting VLBM hebben hiervoor de nodige documenten opgesteld.